

Comissió
Interuniversitària
de Llenguatge
Administratiu
i Jurídic

Actes de la I Jornada (24 de novembre de 2000)

Llenguatge jurídic i administratiu universitari

Esquemes procedimentals del dret processal català: terminologia conflictiva

Jordi Nieva

Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona

---

1 Esquemes procedimentals

Abans d'entrar en l'anàlisi de qualsevol matèria específica, cal conèixer molt bé els fonaments de la ciència a què pertany la matèria objecte de l'estudi. En l'àmbit del dret processal, i per l'objectiu d'aquesta ponència, és impossible fer una exposició extensa dels fonaments esmentats, però sí que es poden explicar, de manera molt bàsica, les principals missions dels òrgans jurisdiccionals, així com l'estructura fonamental de la seva manera de treballar, per tal de fer entenedora tota l'explicació en conjunt.

L'objecte d'aquest apartat és explicar els trets fonamentals dels procediments que més sovint s'utilitzen a Catalunya en l'àmbit de les jurisdiccions civil, penal, administrativa i laboral, deixant de banda la jurisdicció militar, atès que només afecta, en principi, les institucions militars i el seu personal.

Amb caràcter previ, però, és convenient l'exposició molt breu del tipus d'assumptes que coneixen aquestes jurisdiccions, perquè quedi clara la rellevància de la matèria que estem tractant.

La jurisdicció civil, expressió que equival a dir els òrgans jurisdiccionals civils o tribunals civils, s'encarrega bàsicament de resoldre els processos en els quals s'hagi d'aplicar la llei civil o mercantil. D'aquesta manera, poden conèixer de la reclamació d'un deute, o de la declaració de qui té la propietat d'un bé (d'una casa, per exemple), o també, entrant en l'àmbit mercantil, de tots els problemes que fan referència a la vida d'una societat anònima, com ara la impugnació d'acords socials, o fins i tot la seva fallida.

La jurisdicció penal (tribunals penals) només coneix, amb caràcter exclusiu, quan es discuteix l'existència d'un delicte, atès que són els únics tribunals que poden declarar si un fet és delictiu o no, aplicant en cada cas la llei penal.

La jurisdicció administrativa, erròniament i freqüentment anomenada *contenciosa administrativa*, es fa càrrec dels assumptes en què es discuteix, fonamentalment, la validesa o l'abast d'un acte administratiu, és a dir, de qualsevol acte que pugui dur a terme qualsevol de les tres administracions: estatal, autonòmica o local.

En darrer lloc, la jurisdicció laboral resol, fonamentalment, els assumptes en què hi ha en joc un contracte de treball. Té atribuïts altres assumptes també importants, però no en farà esment, perquè el que interessa és que quedi molt clara la missió bàsica de cada jurisdicció.

A partir d'aquí, es podria dir que, per jutjar totes aquestes matèries, només caldria disposar d'un procediment bàsic. I potser no seria una idea del tot desencertada, si no fos perquè cada jurisdicció té les seves peculiaritats, derivades dels assumptes que coneix, com veurem a continuació, que fan impossible que tots els procediments siguin iguals.

Tot i així, tots els processos, en general, tenen una estructura procedimental bàsica, que és la que cal tenir molt present per no perdre's en l'enorme varietat de tràmits procedimentals. Aquesta estructura és la següent:

- Fase preparatòria. Es tracta d'una fase que serveix per preparar el procés, per preparar tots els materials que ens calguin abans de començar-lo. Acostuma a fer-s'hi un recull de tots els elements (documentació, per exemple) que puguin donar o treure raó a una o altra part. En la majoria dels casos es tracta de l'entrevista de l'advocat amb el client, que li explica el seu cas i li porta tot allò que posseeix relacionat amb la qüestió. L'advocat ho valorarà i aconsellarà al client si val la pena començar el procés.
- Al·legacions. Comença el procés, i el primer que han de fer les parts és exposar el dret que reclamen i les raons per les quals consideren adient que la sentència els sigui favorable.
- Prova. Una vegada exposades les peticions i les raons de les parts, cal provar que tenen raó i, per tant, proposaran i practican totes les proves que siguin útils per demostrar al jutge que els ha de donar la raó; per exemple: testimonis, més documents, declaració de la part contrària, informes pericials, etc.
- Conclusions. Les parts faran un resum de la prova practicada i manifestaran si, segons el seu parer, han quedat demostrades les seves al·legacions i les de la part contrària. Es tracta d'una fase que, correctament duta a terme, és molt útil per al jutge, perquè gairebé se l'ajuda a construir la fonamentació final de la seva sentència.
- Sentència. Acaba el procés. El jutge donarà, fonamentadament, la raó a una de les parts, o en part a l'una i en part a l'altra. Si ha quedat clar l'esquema anterior, és molt més fàcil entendre les fases procedimentals de cada procés. Explicaré bàsicament el procés civil, pel fet de ser el més freqüent i el que és supletori de la resta de processos. Els altres procediments s'explicaran només a grans trets.

1.1 Procés civil (Llei 1/2000, de 7 de gener, d'enjudiciament civil)

El procés civil coneix dos procediments bàsics per resoldre els litigis. Un de més llarg, el procediment ordinari, per als processos econòmicament més importants (a partir de 500.000 PTA), o més complicats per raó de la matèria; i un de més senzill, el procediment verbal, per a la resta de reclamacions.

De manera molt bàsica, el procediment ordinari comença amb la demanda de la part demandant i segueix amb la contestació de la part demandada. Ambdós tràmits es fan per escrit. Conclou aquesta fase d'al·legacions, es fa una compareixença davant del jutge, anomenada *audiència prèvia*, en la qual, molt bàsicament, es tracta de resoldre el litigi arribant a un acord, i si no s'aconsegueix, es tracta de solucionar els possibles defectes processals que pugui haver-hi. Tot seguit es continua l'audiència, proposant les parts —si tenen discrepàncies en els fets del procés— les proves que caldrà practicar a la fase següent.

Acabada l'audiència prèvia, uns dies després es passa al «judici», que consisteix en una nova compareixença davant del jutge. En el judici, en primer lloc, es practican les proves proposades i, una vegada practicades, les parts formularan les seves conclusions. Tancat el judici, el jutge dictarà sentència al cap d'uns dies o d'unes setmanes.

El procediment verbal simplifica molt tot el que acabem d'exposar. Comença per una demanda, en la qual, segons l'article 437 de la Llei d'enjudiciament civil, només es fa constar allò que es demana, sense fonamentació, i es passa directament a la fase següent, anomenada *vista*, que és una compareixença de totes les parts davant del jutge, en la qual s'acumulen les tres darreres grans fases, de les quatre que hem explicat abans: al·legacions, prova i conclusions. En aquest ordre, el demandant exposa la seva fonamentació, el demandat es defensa donant les seves raons, es proposa i es practica la prova i, en acabat, es formulen les conclusions i es tanca la vista. Tot es fa de manera oral. El procés, que normalment dura relativament poc, també conclou amb la sentència.

Aquesta estructura bàsica en què hi ha un procediment més complex per a les qüestions més importants, i un altre de més simplificat per a les més senzilles, es reproduïx en quasi totes les jurisdiccions. El que interessa és la manera de simplificar-se, i això ja ho acabem de veure amb el procediment verbal.

1.2 Procés administratiu (Llei 29/1998, de 13 de juliol, reguladora de la jurisdicció contenciosa administrativa) i procés laboral o social (Reial decret legislatiu 2/1995, de 7 d'abril, que aprova el text refós de la Llei del procediment laboral)

El procés administratiu també té dos procediments, anomenats *ordinari* i *abreujat*. El primer consta d'una fase escrita d'al·legacions, la pràctica de la prova, les conclusions —que també es poden fer per escrit— i la sentència. El procediment abreujat, en canvi, comença per la demanda, que es convoca després d'una vista en què el demandant reproduirà els fonaments de la seva demanda, i el demandat contestarà en el mateix acte. Tot seguit es proposarà i practicarà la prova i, en acabat, es formularan les conclusions. L'esquema és similar al del procediment verbal de la jurisdicció civil.

El procés laboral només coneix un procediment ordinari (en té altres d'especials, que no són objecte d'aquesta ponència, com ara el procediment d'acomiadament), i substancialment es tracta d'un procediment molt similar, també, al verbal civil o a l'abreujat administratiu (la demanda i tot seguit la vista —anomenada *judici*— on tenen lloc la resta de fases del procés). D'aquest procediment destaca l'obligatorietat d'un intent de conciliació abans de començar el judici, que acostuma a tenir molt d'èxit.

La Llei d'enjudiciament civil és supletòria, és a dir, aplicable a aquests procediments, en allò que no disposin expressament les lleis que regulen específicament aquests procediments (DF 1^a. de la Llei 29/1998 i DA 1^a. de l'RDL 2/1995).

1.3 Procés penal (Llei d'enjudiciament criminal de 15 de setembre de 1882)

Aquest procés coneix quatre procediments: l'ordinari, per als delictes de pena privativa de llibertat més importants (fins a nou anys); l'abreujat, per a la resta de delictes; el procediment del jurat, per als dotze delictes que ha de jutjar un jurat, i el procediment per faltes, per saber de les contravencions de l'ordre penal de menys importància.

En els processos penals es reproduïx novament l'esquema de preparació del procés—al·legacions—prova—conclusions, però té una importància especial la primera fase, la de preparació del procés. A diferència de la resta de processos, aquí no es discuteixen qüestions únicament d'una persona, sinó que la comissió d'un delicte afecta tothom, per la pertorbació de la pau social que comporta.

Per això, el poder públic (l'Estat) no pot confiar en la iniciativa particular per a la persecució dels delictes. És a dir, no es pot refiar que una persona vagi privadament a un advocat per explicar-li el seu cas. En conseqüència, assumeix la fase de preparació del procés que hem esmentat al principi, i que consisteix, en aquest cas, en la investigació del delicte i la recollida d'elements de prova per decidir si val la pena iniciar el procés. Aquesta primera fase, característica només del procés penal, s'anomena *instrucció*.

Acabada la instrucció, si hi ha elements que permetin provar la comissió d'un delicte (qüestió que cal esbrinar en l'anomenat *període intermedi*), s'iniciarà l'autèntic procés penal, que s'anomena *judici oral* i que té la mateixa estructura bàsica estudiada abans: al·legacions d'ambdues parts (acusació i defensa), prova i conclusions. El procés conclou també amb la sentència.

En el cas del procediment amb jurat, abans de la sentència hi ha una primera fase de deliberació dels membres del jurat, per tal que puguin emetre el *veredict*e de culpabilitat o d'innocència. Posteriorment serà el jutge que haurà presidit el judici —però que no pot participar en les deliberacions del jurat— qui dictarà sentència, recollint el veredict del jurat amb les seves raons, fonamentant-les jurídicament.

Per tant, tot i la simplificació, l'esquema procedimental de cada procés no és pas fàcil, sinó que tots els processos tenen les seves peculiaritats, derivades de les matèries que es

jutgen, que fan que, si bé és possible seguir una estructura bàsica, l'estructura de cada procediment sigui molt diferent si ens fixem en els tràmits concrets que cal dur a terme en cada cas.

2 Terminologia conflictiva

Aquestes diferències i peculiaritats també provoquen, sovint, que el dret processal tingui una terminologia no sempre del tot senzilla.

A més, cal tenir present que la situació terminològica del dret processal és molt greu. Depenem de lleis redactades sempre en castellà que cal traduir, i el problema amb què ens trobem molt sovint és que no hi ha una terminologia adient per a algunes institucions i alguns conceptes, atès que des de 1716, des dels decrets de Nova Planta, ni una sola llei processal no s'ha redactat en català i, a més, la pràctica judicial ha utilitzat sempre el castellà, i només han estat puntuals les situacions en les quals, durant quasi 300 anys, s'ha emprat la llengua catalana en un procés oficial. I sempre que s'ha fet, quan no es coneixia la traducció exacta d'una paraula, s'han utilitzat indefectiblement els barbarismes, gairebé sempre provinents del castellà.

La manca de lleis i d'ús pràctic van provocar no tant un endarreriment del llenguatge jurídic processal com un oblit quasi absolut d'aquest llenguatge i, òbviament, una manca d'evolució de la terminologia processal catalana, completament allunyada de l'evolució de les institucions.

Hem d'afegir, a més, que l'estudi científic del dret processal comença cap a la fi del segle XIX, és a dir, uns 150 anys després d'haver-se abandonat l'ús de la llengua catalana per a les matèries processals. Es pot dir, per tant, que la llengua catalana ha estat absolutament aliena a l'estudi científic del dret processal fins fa ben poc.

Per tant, trobem una mancança quasi absoluta de dret català propi, de pràctica judicial enraonada en català (llevat, en part, dels darrers anys), d'estudi científic en català del dret processal i, per consegüent, de terminologia de dret processal en llengua catalana.

En conseqüència, trobem tot un seguit de paraules, bastant ampli, que, o bé no tenen traducció, o bé la traducció que n'existeix no és del tot correcta, o bé és molt discutible; o bé, finalment, és la definició de la paraula la que no és del tot encertada.

A continuació faré esment d'un petit grup d'aquestes paraules, i destacaré en cada cas, d'una manera molt breu, el problema amb què ens trobem els processalistes quan les utilitzem. No donaré, de moment, cap solució a cada problema plantejat, perquè entenc que no es poden donar solucions precipitades, sinó que cada paraula ha d'estar precedida d'un estudi etimològic, històric i jurídic profund, que cal fer amb molta cura, si es tenen molt presents totes les mancances esmentades abans.

Com a paraules traduïdes de manera dubtosa i que caldria investigar, assenyalem les següents:

- **Allanamiento:** traduïda per *assentiment* (DIEC i CALA) o per *conformitat*. Totes dues paraules donen una idea de reconeixement, d'acord amb les pretensions de la demanda (*allanamiento a la demanda*). Tanmateix, la idea que l'*allanamiento* impliqui sempre conformitat amb les pretensions de la part demandant és molt discutida per la doctrina, la qual cosa fa que donar a la paraula una traducció com ara *conformitat* impliqui condemnar lingüísticament una de les opcions doctrinals, resultat que caldria evitar.

Una altra part de la doctrina pensa que l'*allanamiento* és només una manera ràpida d'acabar el procés, no oposant-se al fet que es dicti una sentència en contra de qui s'*allana*. L'*allanamiento* es fa quan el demandat no vol discutir, perquè s'hi juga més si continua el procés (fonamentalment les costes) que no pas si no el continua. Però això no vol dir que doni la raó a la part contrària. Caldria considerar, potser, si la paraula *aplanament*, proposada pel DJC i que apareix en el DIEC, encara amb un altre significat, va ser utilitzada en el dret històric, tot i que és poc probable i, a més, es tracta d'una expressió absolutament mancada d'ús a la pràctica.

- **Apercibimiento:** traduïda per *advertència* (DIEC, CALA i DJC). La traducció no és incorrecta, però sí que és molt confusa respecte de l'*advertiment*, i amb altres tipus d'*advertència*, que no tenen res a veure amb el dret processal. La pràctica n'evita l'ús, tot i que el coneix, per aquestes possibilitats de confusió. Es tracta, senzillament, de l'advertiment d'imposició d'una sanció si es deixa d'acomplir una ordre judicial. Caldria investigar quina expressió utilitzava el dret històric, i considerar si podria ser recuperada pel dret actual. En qualsevol cas, cal trobar un mot molt menys confús.
- **Causa de pedir:** traduïda sovint per *raó petitòria*. La pràctica judicial no considera eufònica aquesta expressió i, privadament, fins se l'ha arribat a ridiculitzar. Es tracta del fonament fàctic i jurídic directe de la sol·licitud que es formula en una demanda, tot i que la doctrina manté moltíssimes discrepàncies dogmàtiques sobre la definició. Es proposa estudiar la procedència de l'expressió 'causa de demanar', molt poc arrelada, o de qualsevol altra, per tal d'evitar el llatinisme *causa petendi*.
- **Tacha de testigos:** *invalidació de testimonis* (DIEC, CALA i DJC), *rebuig de testimonis* (CALA), *exclusió de testimonis* (CALA), *taxa o taxa de testimonis*. Per motius de parcialitat (amistat, interès directe, parentiu, etc.), la part contrària a la que proposa el testimoni manifesta aquestes circumstàncies, perquè el jutge les tingui presents per valorar la credibilitat de la declaració d'un testimoni. Però el testimoni declara efectivament, per la qual cosa cal rebutjar expressions com ara *exclusió*, *rebuig* o *invalidació*.
- **Emplazamiento:** *citació a termini* (CALA). *Citació a comparèixer* (DJC i DIEC). *Citació a termini* té l'inconvenient de confondre's amb la *citació*. L'*emplazamiento* és una notificació perquè una persona faci una actuació processal en un lapse de temps, que no sempre ha de ser una compareixença. Tanmateix, la citació feta per a un dia determinat sempre implica la compareixença (art. 149 de la LECrim). Caldria consultar en el dret històric quina expressió s'emprava, amb grans possibilitats de trobar-la, atès que es tracta d'un tipus de notificació potser bastant antic.
- **Cotejo:** *confrontació* (DJC). El problema en aquest cas és d'ús correcte. Si es diu que dos escrits confronten, pot arribar a significar realment que són diferents. S'hauria de considerar si hi ha alguna altra paraula (potser en el dret històric), més directa i no tan polisèmica com ho és *confrontació*. En castellà (DRAE) hi ha exactament el mateix problema.
- **Remate:** *rematada*. Paraula utilitzada, de vegades, per la pràctica, però sense un equivalent gaire documentat en català. Es tracta de la venda total i de la posterior adjudicació d'un bé en una subhasta.
- **Plazo/término:** *termini/terme*. Terminologia potser correcta, però massa confusa i ambigua per a la pràctica. El *término* (*terme*) és un concepte més propi del dret civil, mentre que el *plazo* és present en el dret civil i en el dret processal amb la mateixa significació ('lapse de temps'). El problema seria la confusió del *terme* (*término*) amb el *termini* (*plazo*). També es podria arribar a complicar més el problema, quan parlem del *término* o *finalización del plazo* ('terme del termini').
- **Agente encubierto:** en català no hi ha una expressió semblant. Emprada per l'article 282 bis de la LECrim, designa un policia infiltrat en una organització il·legal.
- **Contraprueba:** paraula mancada de definició correcta en el DIEC. La *contraprueba* pretén destruir els indicis que presumeixen un fet determinat.
- **Prueba de lo contrario:** no té un equivalent en català. Si la *contraprueba* pretén destruir els indicis que presumeixen un fet determinat, la *prueba de lo contrario* pretén destruir l'enllaç lògic existent entre els indicis i els fets que es presumeixen.
- **Ejecución:** caldria incorporar al DIEC, com a accepció de la paraula *execució*, la definició del dret processal, molt freqüent, que podria ser aquesta: 'procés, a càrrec d'un òrgan jurisdiccional, per a l'acompliment forçós d'una resolució judicial'. Les definicions del DJC i del GDLC, i fins i tot del DRAE, només es refereixen a l'execució dinerària, o a l'execució administrativa. Són, per tant, parcials.

- **Despacho de ejecución:** expressió mancada de definició en el DIEC. El *despacho de la ejecución* és la resolució per la qual un jutge ordena l'inici de l'execució d'una resolució judicial (habitualment, una sentència).
- **Traba/afección:** en català hi ha la paraula *afecció*. En el DIEC no trobem la paraula *trava* amb la significació del dret processal, i sí, en canvi, en el DJC. La *trava* és la immobilització jurídica (ideal) d'un bé a conseqüència d'un embargament. Caldria esbrinar la correcció de la paraula *trava* emprada pel DJC des de tots els punts de vista. La significació en el llenguatge comú és la mateixa de *traba* en castellà.
- **Medida cautelar:** institució de dret processal, manllevada pel dret administratiu, que designa totes les actuacions que el jutge pot emprendre abans de començar el procés o una vegada iniciat, però abans que hi hagi sentència, per assegurar que podrà ser executada, si escau, o més correctament, que pugui ser eficaç. Aquesta accepció manca en tots els diccionaris, potser perquè es tracta d'una institució bastant moderna, copiada del dret alemany. El DIEC esmenta l'expressió, però no la defineix.
- **Reenvío:** en català no hi ha un equivalent d'aquesta paraula. S'utilitza per designar el trasllat de les actuacions d'un tribunal superior a l'inferior, quan el superior, amb l'ocasió d'un recurs contra la sentència de l'inferior, ha trobat una errada procedimental que provoca l'anul·lació de tots els actes processals posteriors a la comissió d'aquella errada, inclosa la sentència. El tribunal inferior, esmenant l'errada, ha de repetir el procés a partir d'aquell moment processal, i dictar una nova sentència. En altres drets estrangers, el *reenvío* també és procedent en cas que un tribunal de cassació trobi en la sentència una violació del dret substantiu, per tal que el tribunal inferior dicti nova sentència, corregint l'aplicació del dret.
- **Artículo de previo pronunciamiento:** definició errònia del DJC, que barreja els articles de *previ*, amb els d'*especial pronunciamiento*. Es tracta d'un arcaisme que designa un incident que es pot dur a terme a l'inici del procediment penal ordinari (art. 666 i seg. de la LECrim). Potser es tracta d'una institució massa jurídica per formar part del DIEC. L'article, o bé és de *previ pronunciamiento*, o bé és d'*especial pronunciamiento*. Els *artículos de especial pronunciamiento* no són presents amb aquesta terminologia en el nostre ordenament. Per tant, caldria treure les paraules «i especial» del títol del DJC.